

Samenvatten : Stappenplan

Hieronder staat een stappenplan dat jou een goed instrument geeft hoe je samenvatten moet aanpakken. Als illustratie kun je ook op Youtube een filmpje bekijken: www.youtube.com

► Geleide Samenvatting – YouTube (18 okt. 2013 (7 :49) .

Stap 1

Kijk naar de auteur van de tekst en naar de bron, kijk naar de titel, ondertitel en eventuele tussenkoppen. (=bekijken van een landschap met het blote oog). De grote lijnen worden duidelijk. Lees de gehele tekst globaal. Let daarbij vooral op de inleiding en het slot. Probeer er in deze fase achter te komen

- wat het onderwerp van de tekst is, wat het tekstthema/de hoofdgedachte;
- wat het tekstdoel en de tekstsoort is.

In het slot maakt de schrijver vaak de balans op, je mag daarom een bevestiging van het tekstthema verwachten. Vaak zal er een herhaling van de stelling, bij wijze van samenvatting, te vinden zijn. Ook zie je vaak een conclusie of oplossing, als antwoord op de probleemstelling.

Schrijf de antwoorden op een kladblaadje.

Stap 2

Lees de samenvattingsopdracht goed door. Aan het eind van de opdracht staat: “In je samenvatting duidelijk worden / de volgende aandachtspunten verwerkt zijn:” Deze aandachtspunten betreft informatie-elementen uit de tekst die in je samenvatting moeten staan. Lees de aandachtspunten goed door en overtuig je ervan dat je ze begrijpt.

Stap 3

Nummer de aandachtspunten. Houd deze aandachtspunten bij elke volgende stap nauwkeurig in de gaten.

Stap 4

Lees de gehele tekst nogmaals, nu intensief. Nu gaat het erom de tekst te begrijpen, de gedachtegang van de tekst na te gaan. (= bekijken van het landschap met een verrekijker) De details ontdekken.

In deze fase is het belangrijk om te letten op:

a. Structuur/opbouw van de tekst:

- het middengedeelte van de tekst: ga na uit welke delen deze kern bestaat, een deel bestaat uit een of (vaker) meer alinea's.
- de verbanden tussen deze delen onderling en tussen deze delen en inleiding en slot. Let daarbij op:
 - een (of meer) aankondigende zin(nen)
soms geeft een auteur in de eerste (of tweede) alinea expliciet aan welk onderwerp hij ter sprake brengt.
 - een (of meer) structurerende zin(nen)
soms zegt de auteur wat in welke volgorde wordt behandeld, hij zegt dan iets over de opbouw, de structuur van de tekst.

In dit verband is het natuurlijk belangrijk signaalwoorden op te merken.

b. Belangrijke informatie-elementen uit de tekst.

Je onderstreept of highlight de zinnen die ingaan op de aandachtspunten, respectievelijk antwoord geven op de gestelde vragen.

Stap 5

Lees je kernzinnen, de door jou onderstreepte zinnen. Zoek naar het verband tussen die kernzinnen, maak er -met pijlen en toevoegingen- een logisch geheel van.

Controleer of de in de opdracht vermelde aandachtspunten aan de orde komen. Zo niet, breng ze aan.

Stap 6

Maak met behulp van je kernzinnen en de gegeven aandachtspunten een kladsamenvatting: duidelijk en beknopt.

Plaats je in de huid van een buitenstaander (iemand die de oorspronkelijke tekst niet kent) en controleer of je samenvatting begrijpelijk is.

Stap 7

Tel het aantal woorden van je kladsamenvatting.

Verbeter je klad en deel het geheel in in logische alinea's. Controleer op spel- en stijlfouten en let op interpunctie.

Stap 8

Schrijf de naam van de auteur en de titel boven aan je werk. Schrijf je samenvatting nu in het net.

Zorg voor een goede bladindeling met flinke kantlijn en duidelijke alinea-indeling.

21+Toets Taal (Nederlands)

Theorie begrijpend lezen / samenvatten

Onderstaande theorie helpt jou om een langere tekst beter te begrijpen en een goede samenvatting te maken.

1. Onderwerp en hoofdgedachte van een tekst

Het onderwerp vertelt in één of enkele woorden waar de tekst over gaat.

De hoofdgedachte vertelt kort wat er over het onderwerp gezegd wordt, meestal in één of twee zinnen. Voorbeelden:

Onderwerp: Vakantie

Hoofdgedachte: Mensen gaan minder op vakantie naar het buitenland, maar boeken steeds vaker een vakantie in eigen land.

Onderwerp: Roken veroorzaakt veel ziektes

Hoofdgedachte: Rokers moeten meer aan ziektekosten betalen dan niet-rokers

2. Tekstdoel + tekstsoort

Veel teksten willen je informer. De schrijver wil dan kennis met je delen. Als de tekst jou ook iets wil leren, spreken we over een uiteenzetting. De eigen mening van de schrijver speelt hierbij geen rol.

Een speciale vorm van informeren is beschouwen/opiniëren. In een beschouwing wordt een onderwerp op verschillende manieren bekeken. Welke meningen zijn erover, wat voor oplossingen zijn er, wat zijn de voor- en nadelen van de oplossingen? De schrijver wil je laten nadenken over het onderwerp, maar dwingt jou niet zijn mening op.

Wanneer de schrijver jou wil overtuigen van zijn mening spreken we over een overtuigende tekst. In zijn betoog zal de schrijver argumenten aanhalen om zijn mening te ondersteunen.

Het tekstdoel amuseren en activeren laten we hier buiten beschouwing omdat deze teksten niet gebruikt worden voor de 21+toets samenvatten. Hieronder staat een schema van tekstsoort + tekstdoel gekoppeld aan de tekstvorm.

Tekstsoorten

Informerende tekst

Is objectief en bevat

dus vooral feiten

Grotere artikelen heten

uiteenzetting

Tekstdoelen

De lezer raakt geïnformeerd

Tekstvorm

artikel

nieuwsbericht

gebruiksaanwijzing

instructies

zakelijke brieven

sollicitatiebrief

voorlichtingsbrochure

folder

verslag

Beschouwing

Opiniërende tekst: bevat

De lezer wordt aan het

denken gezet. Het onderwerp

artikel in krant of

tijdschrift

zowel feiten als meningen wordt van meerdere kanten bekeken (beschouwd).

Betogende tekst <i>is subjectief: de mening van de schrijver is belangrijk</i>	Overtuigend <i>De lezer raakt overtuigd van de mening van de schrijver</i>	betoog recensie van een boek/film
---	---	--------------------------------------

3. Structuur van een tekst

Inleiding

Een inleiding kan verschillende functies hebben:

- belangstelling van de lezer wekken
- het onderwerp introduceren / hoofdgedachte aankondigen
- aanleiding voor het schrijven van de tekst noemen
- opbouw van de tekst aankondigen

De belangstelling van de lezer oproepen kan door:

- een of meer directe vragen te stellen
- een verrassende openingingszin
- een opvallend voorbeeld over het onderwerp uitwerken
- een kort verhaaltje/anecdote over het onderwerp te vertellen

Middenstuk

In het middenstuk wordt het onderwerp behandeld. De schrijver werkt de hoofdgedachte uit in een aantal deelonderwerpen. (per alinea/ of alinea's)

Slot

Het slot heeft tot doel de tekst af te ronden. De functies van een slot kunnen zijn:

- een samenvatting geven
- een conclusie trekken
- een aanbeveling doen
- een afweging maken (voor- en nadelen afwegen)
- een oproep doen (om een bepaald handelen te laten of juist te doen)

De functie van een titel is informeren, maar ook motiveren.

Tussenkopjes brengen structuur aan, kunnen de lezer motiveren om door te lezen.

Verder maken tussenkopjes het de lezer mogelijk om een tekst snel te scannen.

4. Structuur van een alinea

Een alinea is gemakkelijk te herkennen door bijvoorbeeld een witregel ervoor en erna of een cijfer ervoor. Als je kijkt naar de *inhoud* van een alinea zie je dat die altijd een deel van het onderwerp behandelt. Alinea's hebben altijd een bepaalde *opbouw*. Ze bestaan uit:

- één **kernzin**. Dit is de belangrijkste zin van de alinea, omdat die kort noemt wat de schrijver verder gaat uitleggen of uitwerken. Het is dus de zin die het meeste zegt over de hele alinea. De kernzin is meestal de eerste of laatste zin, soms de tweede.
- een uitleg of een uitwerking van de kernzin.

Elke alinea (dus ook bijvoorbeeld de inleiding) heeft een kernzin. Als je alle kernzinnen uit je tekst achter elkaar zet, heb je vaak een goede samenvatting gemaakt!

In langere teksten vormen twee meer alinea's samen vaker een deelonderwerp. Voor dit tekstgedeelte geldt hetzelfde als voor een alinea: de eerste, tweede of laatste zin is de kernzin.

5. Verbanden en signaalwoorden

Signaalwoorden geven aan welke verbanden er binnen een zin of tussen zinnen en alinea's zijn. Zij geven aan wat de structuur van een tekst is. Op deze manier kan de lezer bijvoorbeeld snel zien wat alinea's met elkaar te maken hebben.

In onderstaand schema staan de tien meest voorkomende verbanden met voorbeelden van signaalwoorden.

Tekstverbanden	Signaalwoorden
Tijd	voordat, eerst, daarna, wanneer, vroeger
Opsomming	en, ook, ten eerste, vervolgens, ten slotte
Tegenstelling	maar, echter, hoewel, toch, daarentegen
Vergelijking	zoals, zo, evenals, in vergelijking met
Oorzaak – gevolg	door, doordat, waardoor, te danken aan
Doel – middel	om te, daarmee, waarmee, opdat, d.m.v.
Voorbeeld / toelichting	bijvoorbeeld, zo, zoals, ter illustratie
Reden / verklaring / argument	want, omdat, daarom, vanwege, immers, namelijk
Voorwaarde	als, wanneer, mits, tenzij, in het geval dat
Samenvatting / conclusie	samengevat, kortom, dus, vandaar, al met al, hieruit volgt

6. Begrippen

In de aandachtspunten van de samenvattingsopdracht, maar ook in de inleiding en slot van de samen te vatten tekst komen vaak begrippen voor die je moet kennen voor een goed begrip. Een aantal **veelvoorkomende begrippen** daarbij zijn:

- aanbeveling verklaring dat iets of iemand aangeraden wordt
- aanleiding feit dat tot gevolg heeft dat iets gebeurt
- advies raadgeving
- afweging kiezen wat het beste is
- bezwaar verklaring waarom men het ergens niet mee eens is
onwenselijke omstandigheid

- conclusie	gevolgtrekking
- kanttekening	kleine op- of aanmerking
- kenmerk	karakteristieke eigenschap
- observatie	waarneming
- oplossing	antwoord op een vraagstuk of probleem
- schijnoplossing	bij oppervlakkige beschouwing de oplossing, maar niet in werkelijkheid
- opvatting	mening, denkbeeld
- probleemstelling	formulering van een voorgelegd vraagstuk
- redenering	ideeën die samen een logische gedachtegang vormen
- stelling	bewering waarvan je aanneemt dat die waar is
- uitspraak	uiting van een oordeel
- voorwaarde	eis die je vooraf stelt en waaraan moet worden voldaan
- randvoorwaarde	noodzakelijke beperkende bepaling
- wetmatigheid	iets dat gebeurt in overeenstemming met de wetten van de wetenschap

21+Toets TAAL (Nederlands)

SPELLING + FORMULEREN

De 21+Toets TAAL (Nederlands) bestaat uit het maken van een geleide samenvatting. De onderdelen Leesvaardigheid en Schrijfvaardigheid komen daarbij aan bod. De beoordeling is daar ook op gebaseerd. Voor de inhoud (Leesvaardigheid) kun je max. 18pt. scoren, voor de Taalverzorging (Schrijfvaardigheid) max. 12 pt. Formuleren en Spelling maakt een belangrijk onderdeel uit van de Taalverzorging. Om dit te oefenen staan hieronder websites die goed en deels interactieve oefeningen aanbieden.

1. Regels / theorie

Taalverzorging: Taalregels

► maken.wikiwijs.nl Taalverzorging – reader

2. Oefeningen Spelling

► **HotPotatoes oefeningen Nederlands - Klascement**

Vervolgens kiezen ► **Site 1 oefenen Nederlands MSB**

3. Oefeningen Formuleren

Theorie + oefeningen ► www.cambiumned.nl/theorie/stijl/formuleren

Oefenen: Veel oefenzinnen formuleren met uitwerking

► nederlandsnorbertus.wordpress.com

21+Toets Taal (Nederlands)

Oefenopdracht geleide samenvatting

Hieronder staat een samenvattingsoefening. Deze bestaat uit de opdracht en de tekst. Kijk jouw samenvatting inhoudelijk na op basis van de informatie-elementen aan het eind van de oefening. Het is een lange tekst waarvoor je 19 punten kunt scoren. Deze oefening is vooral bedoeld om het Stappenplan in te oefenen.

Opdracht: *Bambi en het aah-gevoel*

De samenvatting die jij voor de 21+Toets gaat maken is een zogenaamde **geleide samenvatting**. Dit houdt in dat in de opdracht aandachtspunten staan genoemd die in jouw samenvatting horen. Deze aandachtspunten zijn de hoofdzaken van de tekst. Dus concentreer je op deze aandachtspunten bij het samenvatten.

Maak een goedlopende samenvatting in correct Nederlands van maximaal **200 woorden** van de tekst 'Bambi en het aah-gevoel'. Zorg ervoor dat deze samenvatting begrijpelijk is voor iemand die de oorspronkelijke tekst niet kent.

Uit je samenvatting moet duidelijk worden / zijn de volgende aandachtspunten opgenomen:

- wat het 'aah'-gevoel ten aanzien van dieren inhoudt;
- - hoe men in de oudheid de verhouding tussen mens en dier zag en
 - wat vooral als verschil tussen mens en dier werd gezien;
- welke andere ontwikkelingen met betrekking tot (de kijk op) het dier vanaf de zeventiende eeuw volgden;
- hoe een groeiende kritiek op het denken tot een herwaardering van het dier leidde;
- met welke houding ten opzichte van dieren deze herwaardering samenging;
- hoe twee twintigste-eeuwse uitbeeldingen van het dierenfiguurtje Bambi een ontwikkeling in de houding van de mens ten opzichte van het dier laten zien;
- welk effect aan de meest recente uitbeelding van Bambi wordt toegeschreven.

→ Maak gebruik van het **Stappenplan**

Tekst: *Bambi en het aah-gevoel*

(1) Wanneer een mus tegen het raam vliegt en versuft op de grond valt, worden we overvallen door een 'aah'-gevoel. Het dier is zelig. Voor de meesten van ons is dat vanzelfsprekend, want we voelen met dieren mee. Dat verklaart ook de aversie die veel mensen hebben tegen jagers die herten en wilde zwijnen eerst bijvoeren om ze vervolgens af te schieten. Wie een hond afschiet omdat hij vlooiën heeft – het gebeurde indertijd met legerhond Rataplan in Uruzgan, want de vlooiën zouden ziektes kunnen overdragen – kan op kritiek rekenen. Zo gaan wij niet met dieren om. Zelfs als je geen bijzondere band met dieren hebt, wil je toch dat ze bescherming genieten. Het is akelig om ze te zien lijden.

(2) Dit 'aah'-gevoel is intrigerend, want het is een relatief nieuw verschijnsel. Vanaf de klassieke oudheid tot ver in de zeventiende eeuw bestond het niet of nauwelijks. In Over dieren beschrijft Aristoteles¹) hoe wij dieren moeten zien: het zijn fascinerende, maar ook lagere wezens. Op de ladder van de natuur staan ze op de onderste treden, vlak boven de planten en de dingen. Mensen kunnen denken. Mensen en goden staan boven dieren, omdat ze meer begrip hebben van de wereld. Zij kunnen die wereld ook aanpassen aan hun ideeën en wensen, bijvoorbeeld door landbouw. Aristoteles' ideeën hebben veel invloed op de christelijke traditie.

(3) Omdat het denken tot ver in de renaissance op een voetstuk staat, is er weinig belangstelling voor de dieren. Er valt niets van ze te leren. Van een oprechte betrokkenheid bij het lot van dieren is ook geen sprake. Dieren, zo leert de zeventiende eeuwse Franse filosoof René Descartes

bijvoorbeeld, hebben geen idee van wat goed of kwaad is. Daarom maakt het ook niet uit of je ze pijn doet – ze weten niet wat beter is: een pijnlijk of een pijnloos bestaan.

(4) De eerste serieuze betrokkenheid ontstaat pas bij de overgang van de zeventiende-eeuwse verlichting naar de achttiende-eeuwse romantiek. In de verlichting ontdekken wetenschappers dat het lichaam van de mens erg lijkt op dat van andere gewervelde dieren. noot 1 Pim Fortuyn (1948-2002) was een Nederlands politicus voor PvdA, VVD, Leefbaar Nederland en tot slot Lijst Pim Fortuyn. Fortuyn werd in mei 2002 vermoord. noot 2 Het Openbaar Ministerie (OM) vormt samen met de rechters de rechterlijke macht en bepaalt wie voor de rechter moet verschijnen, en voor welk strafbaar feit. Onbekende dieren met opmerkelijk veel menselijke trekken – mensapen – worden aangevoerd uit de koloniën. Het besef dringt door dat alle gewervelde dieren, inclusief de mensen, eenzelfde zenuwstructuur hebben en vaak hetzelfde voelen. Langzamerhand begint men het gevoel van dieren serieus te nemen. Het doet er niet toe of dieren al dan niet kunnen nadenken over hun ellende, zeggen achttiende-eeuwse denkers als Jeremy Bentham en Jean-Jacques Rousseau; ze voelen toch? Bovendien, is voelen eigenlijk niet ook een vorm van nadenken? Heel voorzichtig tornen de denkers hiermee aan de heersende opvatting, de vermeende suprematie van de mens over het dier.

(5) De herwaardering van het dier vindt plaats tegen de achtergrond van een groeiende kritiek op het denken, dat in de verlichting zo belangrijk werd gevonden. Rousseau en zijn tijdgenoten vragen zich af wat hun dat eigenlijk heeft gebracht. Hun antwoord: een cultuur waarin ze zich in toenemende mate onbehaaglijk voelen. “We zijn vervreemd geraakt van ons lichaam en van de natuur, we hebben ons overgegeven aan de dwingelandij van een zogenaamd ‘hogere’ cultuur die ons schaamte- en schuldgevoelens aanpraat en ons zo allemaal ongelukkig maakt. Overal ligt de mens in de ketenen”, schrijft Rousseau. “In de natuur zijn dieren nog vrij en spontaan. Dieren lijden niet onder opgelegde normen en waarden. Op een bepaalde manier zijn dieren ‘vrijer’ dan wij. Zij hebben wat wij ook willen bereiken: spontaniteit, schaamteloosheid, authenticiteit. Zij zijn puur.” Vandaar ook Rousseaus motto: ‘Terug naar de natuur’.

(6) Rousseaus pleidooi valt in goede aarde. Overal in Europa en Amerika proberen mensen weer in contact te komen met hun natuur: ze willen weer puur, authentiek en spontaan worden. Deze beweging leidt tot een lichaamscultus. Voor het eerst in de geschiedenis gaan mensen voor hun plezier wandelen, zonnebaden, picknicken, bergbeklimmen, baden en hardlopen. Door samen te vallen met het lichaam, hoopt de mens weer ‘zichzelf’ te worden. Dat ‘zelf’ is de dierlijke kant van ons bestaan, waarmee ons denken weer in contact moet komen. Naast Rousseau zijn ook negentiende-eeuwse denkers als Arthur Schopenhauer, Friedrich Nietzsche en Henry David Thoreau gefascineerd door dieren. In hun werk verschijnen de dieren regelmatig als zuivere, lichamelijke, authentieke, spontane en niet-gecorrumpeerde wezens.

(7) Rousseau is een van de eersten die kritiek hebben op onze omgang met dieren. We moeten ze niet trainen en zo veel mogelijk vrijlaten. Hij besluit zijn hond niet langer te commanderen. Het dier weet zelf wel wat goed is. Schopenhauer – steevast in gezelschap van zijn poedel Atman – is een van de eerste denkers die zich zorgen beginnen te maken over dierenleed in de veehouderij. Nietzsche valt in Turijn, waar hij volgens sommigen gek was geworden, een mishandeld paard om de nek. Het dier werd geslagen door de koetsier. Thoreau, die een tijdje in het bos gaat wonen om één met de natuur te worden, houdt een lofzang op een koe die uit zijn omheining breekt: “Die koe is weer even als de bizon die de Mississippi overtrekt. Deze heldendaad brengt in mijn ogen weer enige waardigheid in de kudde.”

(8) Het ‘aah’-gevoel krijgt hier een politieke dimensie: het dier hoort niet in de omheining van de menselijke beschaving te zitten. De natuur van het dier vereist dat het natuurlijk gedrag kan vertonen en niet opgesloten zit. Die natuurlijke behoeften laten zich vertalen in natuurlijke rechten. Wij mensen horen ons te verheugen wanneer een dier die natuurlijke rechten claimt en voor de vrijheid kiest.

(9) Thoreau verwoordt een gevoel dat al langer leeft onder Europese denkers, maar dat tot dan toe geen groot issue is. Op het moment dat hij zijn essay schrijft, bestaat het pleidooi voor dierenrechten uit niet veel meer dan een zijdelingse opmerking van Rousseau, een klein onopgemerkt essay van David Hume en een losse opmerking in het werk van de Britse filosoof Jeremy Bentham. Die laatste schrijft in 1789, het jaar van de Franse Revolutie: “Er kan een dag komen waarop ook de rest van de dierlijke schepping die rechten krijgt die haar tot nu toe alleen konden worden onthouden door de hand van de tirannie.” Die dag is volgens Bentham nog ver weg.

(10) Toch wil dit voorzichtige pleidooi voor dierenrechten niet zeggen dat dieren nu écht als waarde op zich worden gezien. Wanneer mensen de zaak van de dieren bepleiten, doen ze dat toch vooral omdat dieren een symboolfunctie hebben. Thoreau prijst de koe die uit de omheining ontsnapt, omdat hij hoopt dat ook de mens zich ooit weet te bevrijden uit de ketenen van de cultuur. Schopenhauer is begaan met zijn hond omdat hij daarin zijn eigen lijden herkent. Deze houding ten opzichte van dieren komt ook tot uiting in het boek Bambi dat Felix Salten, pseudoniem van Siegmund Salzmänn, in 1923 publiceert. Salzmänn is doordrongen van de verschikkingen van de mechanisatie: mitrailleurs en gifgas hebben de Eerste Wereldoorlog doen uitlopen op een bloedbad en de lopende band houdt de fabrieksarbeider gevangen. En dan is er het opkomende antisemitisme. De beschaving zit op een dood spoor. Op een dag ontvlucht Salzmänn de stad voor een korte vakantie. Hij trekt de bergen in. Hoog in de Alpen ontmoet hij het onderwerp van zijn beroemde boek: een jonge ree. Het diertje kijkt hem met grote ogen aan en Salzmänn weet: dit is de zuivere onschuld. Direct herkent hij in het dier een ideale romanfiguur. Terug in de stad begint Salzmänn aan Bambi, het boek dat hij een veelzeggende ondertitel meegeeft: Ein Leben im Walde. Het is een onmiskenbare verwijzing naar Thoreaus Walden, or a Life in the Woods.

(11) Het boek gaat over een jong hertje dat in de bossen opgroeit. Af en toe komen de stadsmensen met hun geweren. De moeder van Bambi wordt op een dag door hen gedood. Zelf weet Bambi te ontkomen en hij ontwikkelt zich na een periode van rouw tot ‘koning van het bos’. In het verhaal van Salzmänn is de mens een ‘Hij’, een man met wrede eigenschappen, die zich laat omringen door meelopende honden. ‘Hij’ is de grote gevreesde, in wie wij later Adolf Hitler kunnen herkennen. Bambi wordt later het symbool voor de Joodse mens die wordt opgejaagd door nazi’s. Salzmänn, zelf Jood, vlucht voor de nazi’s en komt daarbij in geldnood. Op aanraden van een Duitse collega verkoopt hij de rechten op Bambi voor slechts vijfduizend dollar aan Walt Disney.

(12) Bij de verfilming van het boek in 1942 doet Disney iets wat ongekend is: hij ontdoet het dier van alle symbolische kwaliteiten. Zijn film bevat geen enkele referentie naar het antisemitisme. Bambi staat niet langer model voor (mensen)leed. Het gaat Disney niet om de zielige stadsmensen of zielige Joden: het gaat hem om de figuur van Bambi zelf. Dat dier, dat zo op de mens lijkt, is zielig. Voor het eerst verschijnt het dier hier als zichzelf: als dier. Weliswaar spreekt zijn Bambi mensentaal en heeft het hertje allerlei menselijke trekjes, maar dit dier staat niet langer louter model voor een bepaald soort mens. In Bambi herkent de kijker niet alleen de mens, maar ook het dier zelf. Bambi laat zien dat wat kinderen kunnen meemaken – hun moeder verliezen en opgejaagd worden – ook bij dieren voorkomt. Mens en dier delen een gevoeligheid voor dit soort zaken.

(13) Kinderen die Bambi zien, voelen een band met dieren die ongeveer hetzelfde meemaken als zij. Ze kunnen zich in het dier inleven omdat er gevoelens zijn die mens en dier delen. Die gedeelde gevoelens maken het dier deelgenoot van de ‘morele gemeenschap’. Kinderen die Bambi zien, beseffen dit vaak voor het eerst in hun leven. Het ‘aah’-gevoel is daarmee compleet: ze beseffen dat het dier kan lijden, net als wij. We delen iets: leven, gevoelens, mogelijkheden.

Informatie-elementen: Bambi en het aah-gevoel

In een goede samenvatting (maximumscore 19 punten) moeten de onderstaande informatie-elementen opgenomen zijn. Om de scores van de samenvatting per onderdeel te kunnen verwerken, zijn deze afzonderlijke informatie-elementen doorgeletterd.

a. maximumscore 1 (omschrijving 'aah'-gevoel)

- meevoelen met (lot van) dier / zielig vinden van dier (dat pijn heeft) 1p

b. maximumscore 3 (verhouding mens-dier in de oudheid en verschil)

- vroegere opvatting / opvatting in oudheid 1p
- suprematie mens over dier / dier als lagere soort gezien 1p
- belangrijk verschil: mens kan denken / heeft begrip van de wereld, dier niet 1p

c. maximumscore 2 (ontwikkelingen met betrekking tot het dier)

- vanaf zeventiende eeuw / tijdens (zeventiende-eeuwse) verlichting en (achttiende-eeuwse) romantiek 1p
- ontdekking van fysieke gelijkenis van mens en dier 1p

d. maximumscore 3 (vervolg ontwikkelingen met betrekking tot het dier)

- daardoor 1p
- serieus nemen van het gevoel bij dier 1p
- tornen aan de (heersende) opvatting van de suprematie van mens over het dier 1p

e. maximumscore 3 (kritiek op denken en herwaardering van het dier)

- het denken leidt tot onbehaaglijk voelen / tot vervreemding van lichaam en natuur / tot (dwingelandij van 'hogere cultuur') met schaamte- en schuldgevoelens / tot onvrijheid van de mens 1p
- dier is gevrijwaard van opgelegde normen en waarden / dier (in natuur) is vrij/spontaan/schaamteloos/authentiek/puur 1p
- aandacht voor (natuurlijke) rechten voor het dier 1p

f. maximumscore 2 (houding die samenging met herwaardering dier)

- dier in bescherming genomen 1p
- vanwege symboolfunctie/symbolische waarde voor mens 1p

g. maximumscore 2 (ontwikkeling mens-dier afgeleid uit twee twintigste-eeuwse uitbeeldingen Bambi)

- aanvankelijk / in jaren twintig / aan het begin van twintigste eeuw / in het boek 1p
- Bambi/hertje/dier staat symbool voor opgejaagde (Joodse) mens 1p

h. maximumscore 2 (vervolg ontwikkeling mens-dier afgeleid uit twee twintigste-eeuwse uitbeeldingen Bambi)

- later / vanaf jaren veertig / als Bambi door Disney is verfilmd / in de film 1p
- Bambi/hertje/dier als filmfiguur / staat symbool voor betrokkenheid van mens bij dier om dier zelf / menselijk meevoelen met lijden dier / gedeelde gevoelens mens en dier 1p

i. maximumscore 1 (effect)

- (door de film Bambi te zien) ontwikkelen (bij het kind) van 'aah'-gevoel / ontstaan besef van gevoel dier / lijden dier 1p